

СТАНОВИЩЕ

· във връзка със защита на докторски труд
за придобиване на образователната и научна степен „доктор“
в Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки
Професионално направление: 3.8. Икономика (финансови пазари)
Докторска програма: „Финанси, застраховане и осигуряване”

Тема на докторския труд: „Финансови и правни аспекти на борбата с организираната престъпност в света и балканските страни България, Албания и Северна Македония“ („Financial and legal aspects of the fight against organized crime in the world and the Balkan countries Bulgaria, Albania and Northern Macedonia”)

Автор на докторския труд: Юлинда Шехай

Научени ръководители: Проф. д. н. Мариела Деливерска
Проф. д-р Люпчо Стойчески

Автор на становището: Проф. д-р Цветан Илиев

1. Общо представяне на получените материали

Настоящото становище е изготвено на основание Заповед № 258 / 27.06.2023 г. на Ректора на Висшето училище по застраховане и финанси (ВУЗФ) – проф. д-р ю. н. Борис Велчев, в съответствие с чл. 4 (2) от Закона за развитие на академичния състав в Република България и чл. 30 (2) на Правилника за прилагане на този закон, както и в съответствие с чл. 47 (7) от Правилника за приемане и обучение на докторанти във ВУЗФ.

Предоставената ми документация по конкурса включва: дисертационен труд, автореферат, списък с научни публикации, резюмета на публикациите за участие в процедурата, справка за изпълнение на наукометричните изисквания, CV, декларация за авторство и добросъвестно разработване на дисертационния труд. В изпълнение на изискванията на чл. 6 (1) и (2) от ЗРАСРБ са налице доказателства за притежавана ОКС „Магистър“ и разработен дисертационен труд на тема „Финансови и правни аспекти на борбата с организираната престъпност в света и балканските страни България, Албания и Северна Македония“.

Представеното ми дава основание да посоча, че са спазени нормативните изисквания за допускане до участие в процедура по защита на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор”.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Докторант Юлинда Шехай е родена на 24.10.1992 г. в Албания. В периода 2011 – 2014 г. завършва висше юридическо образование в ОКС „Бакалавър” в Юридически факултет на университета в Тирана. През 2017 г. придобива ОКС „Магистър“ в специалност „Публично право“ в същия университет, а 2020 г. се дипломира като магистър „Криминолог и детектив“ в Международния университет в Струга (International University of Struga), С. Македония.

В професионален план докторант Шехай е насочила своето развитие в областта правното консултиране и юридическата помощ, а от август 2020 г. до днес заема позицията специалист по криминални разследвания (Crime Investigation Specialist) в дирекция на полицията в Тирана (Local Police Directorate). Владее писмено и говоримо английски и италиански език, както и използва испански език.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Избраната от докторант Шехай изследователска област мога да определя като актуална. Защитата на международния и националния ред от съвременните форми на престъпност е невъзможна без набелязване, организиране и реализиране на непрекъснати и синхронизирани мерки между институции и организации на национално, международно и глобално равнище. Организираната престъпност е негативно явление, което има способността да използва благоприятни условия за развитие и проникване в социалния живот и да се адаптира към конкретна общественно-политическа и икономическа ситуация не само на територията на една страна, но и в международен план. Проучвания за икономическите и социални ефекти от дейността на организираната престъпност на локално, регионално и международно ниво се извършват непрекъснато. Същевременно не може да се каже, че проблемите са изследвани докрай, напротив – налице е сериозното им развитие днес особено в условията на ускорено внедряване на нови технологични достижения в обществения живот. Това ми дава основание да определя набелязания от докторанта изследователски проблем като актуален и дисертабилен.

На тази основа установявам, че докторант Шехай е дефинирала реалистично и в постижими измерения **целта** на дисертационния си труд – да предложи модел на ефективна национална система за защита срещу различните форми на организираната престъпност в балканските страни България, Албания и Северна Македония. Приоритетно място в системата трябва да заеме една добре разписана и тествана методология за работа на национално равнище, обвързваща различни подсистеми за противодействие на организираната престъпност. За реализирането на така дефинираната цел в дисертационното изследване са набелязани за изпълнение 6 задачи. Приемам ги като създаващи реална възможност за постигане на цел.

С оглед на поставените цел и задачи докторантът определя за **обект** на изследване дейността на институциите на национално и международно равнище за справяне с действията на организираната престъпност. **Предмет** на докторската дисертация са

правните и финансови аспекти в следствие действията на организираната престъпност в международен план и по-конкретно, в страните от Балканския полуостров – България, Албания и С. Македония. За доказване на своята теза дисертантът тества три основни хипотези.

4. Познаване на проблема

Добро впечатление прави обстоятелството, че докторантът е запознат с разработките по изследвания от нея проблем на редица чуждестранни автори. Юлинда Шехай уместно подчертава, че въпреки огромния обем изследвания, винаги възникват нови аспекти особено с дигитализацията на обществено – икономическите отношения днес. От представеното в изложението на дисертационния труд мога да констатирам, че докторантът е запознат с различните аспекти на проблем и това ѝ дава възможност да вникне в дълбочина в него.

5. Методика на изследването

За постигането на дефинираната в разработката цел докторант Юлинда Шехай използва адекватни изследователски методи: индукция и дедукция, сравнителен анализ, описание на явления и процеси и логическо моделиране. В значителна степен те дават възможност да се постигнат изследователските задачи.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с общ обем от 161 стандартни страници и съответства на предмета, обекта и целта на изследването. В структурно отношение той се състои от: въведение, изложение в три глави, заключение и библиографска справка, включваща 91 източника преобладаващо на английски език.

В първа глава на дисертацията докторант Шехай прави преглед на същностните характеристики на дейността на организираната престъпност, прилагайки подходът на научната дедукция. Добро впечатление прави опитът на автора да класифицира дейностите и на тази основа да идентифицира някои специфични белези. Този преглед е извършен на основата на богат набор от изследвания на различни автори и международни организации по проблема.

Друга важна черта на дисертационното изследване в тази му част е опитът за идентифициране на причините за възникването на различни форми на организирана престъпност на основата на техните практически проявления. Докторант Шехай разделя установените предпоставки за възникване в две групи – психологически и бизнес обосновани. Въз основа на данните от международни организации за борба с престъпността са определени някои финансови измерения на ефектите от криминалните действия. В своето представяне авторът дава най-обща оценка, като не е навлязъл в дълбочина. По-удачно би било не просто да се представят цифри, а да се направи опит за създаване на аналитичен модел за оценка на ефектите.

В първа глава заслужава внимание и оценката на докторант Шехай за глобалните измерения на действията на организираната престъпност. Това ми дава основание да подчертая, че е демонстрирано умение за преминаване на различни плоскости на осветляване на проблема – от национално, през регионално към глобално равнище.

Глава втора от дисертационния труд е посветена на правната рамка за борба с организираната престъпност. Според автора водещ е международния опит, при което е подчертано, че глобализацията улеснява международната търговия и обмена на стоки, но също така затруднява регулирането на дейности, като търговията с незаконни стоки, и прилагането на законодателни мерки за предотвратяване на престъпни действия.

За най-значима група мерки Юлинда Шехай определя тези с характер на превенция. Като пример в тази посока са взети посочените в нормативните актове на различни организации под егидата на ООН. Разгледани са и основни аспекти от нормативната уредба на ЕС. Сред тях на преден план са представени мерките, реализирани на основата на международното сътрудничество между страните-членки.

В трета глава докторант Шехай отделя внимание на формите на проявление на действията на организираната престъпност в страните от Балканския полуостров и по-точно: България, Албания и С. Македония. За изходен пункт на представянето се използва геополитическата и икономическа ситуация в този регион на света в последните 30 години. Идентифицирани са сходства и различия в практиките на организирани престъпни групи в трите горепосочени държави. Умело е направен извод, че криминалните действия нямат етнически, географски и религиозни прегради. На тази основа са дефинирани и препоръки за самостоятелни и съвместни действия за борба с организираната престъпност.

Заклучението на дисертацията съдържа по-важни изводи от представеното в трите глави. Това ми дава основание да определя докторант Шехай като автор с критичен и задълбочен изследователски поглед върху проблемите от обществен и икономически характер, произтичащи от действията на организираната престъпност.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Посочените в справката научни приноси на докторанта приемам, че съответстват на показаното в дисертационния труд.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

За оформен изследователски поглед говорят и научните публикации по темата на дисертационния труд, в които са популяризирани идеите на автора – три статии. Посоченото изследователско творчество на автора съответства на изискванията на процедурата за придобиване на ОНС „доктор”.

9. Лично участие на докторанта

Представените на вниманието на научното жури дисертационен труд, автореферет и публикации на докторант Шехай приемам като лично достижение на автора.

Посочените в библиографската справка литературни и информационни източници са използвани коректно.

10. Автореферат

Авторефератът е разработен съгласно изискванията и притежава всички необходими реквизити за една подобна разработка. Той напълно отразява представеното като структура и съдържание в дисертацията и е в обем от 36 стандартни страници.

11. Критични забележки и препоръки

Както всяка подобна разработка, така и представената от докторант Юлинда Шехай дисертация притежава и някои недостатъци. Например, вниманието на автора е насочено преди всичко към публицистичния стил на представяне на проблемите и по-малко към анализа и произтичащите от него оценки. На второ място, в разработката се забелязват опити за конструиране на модел за оценка действията на организираната престъпност с присъщите му нормативни и практически решения. Той обаче трябва да бъде представен по-категорично и конкретно. Така работата би спечелила повече. В този смисъл, моята основна препоръка към автора е да продължи и задълбочи изследователската си дейност, което ще ѝ донесе позитиви в избраната професионална сфера.

Трето, преобладава юридическото начало над икономическото и финансовото при изследване на проблема.

Посочените критични бележки не омаловажават постиженията на докторанта и не бива да се приемат като сериозни недостатъци. Вземането им предвид при бъдеща работа на Ю. Шехай по темата биха донесли само позитиви за нея и биха я оформили като задълбочен изследовател.

Въпроси, на които докторант Шехай да вземе отношение на защитата:

1. Членството на Албания и С. Македония в ЕС ще подпомогне ли борбата с организираната престъпност в тези страни и по какъв начин?

2. Какви конкретни съвместни инициативи могат да предприемат трите изследвани страни за решаване на общите им проблеми с организираната престъпност?

12. Лични впечатления

Не познавам докторанта и нямам лични впечатления от нея. При изготвянето на моето становище съм се ръководил единствено от представеното в дисертационния труд и нейните публикации.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Основната препоръка, която отправям към докторант Шехай, е да насочи повече своите усилия към оценка на практическите аспекти на изследваните процеси и явления.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение, считам че докторант Юлинда Шехай отговаря на наукометричните и законови изисквания за присъждане на образователна и научна степен „Доктор” в „Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика (финансови пазари)” и притежава необходимите професионални и личностни качества. Поради това убедено **давам своята положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури **да присъди** образователната и научна степен „Доктор“ на Юлинда Шехай.

Дата: 10.08.2023 г.

Подпис:

/проф. д-р Цветан Илиев/